

Debenc Ivan

Nadaljevanje iz dnevnika NOV Španije.

Po 20 dnevnem odmoru v Tortosi - Katalonija - ter po reorganizaciji naših čet, smo natovorili 15. julija 1937 svoj vojni material in kot običajno se ni govorilo, kam gremo. Poslovili smo se od množičnih organizacij, zlasti od mladine, ki so nas bogato obdarili in okrasili naše orožje in vagona s cvetjem. Vodilnim ofocirjem je bilo sporočeno, da je smer naše poti Madrid (Eskorijal). 20. julija 1937 se je pričela razbremenilna ofenziva na prestolnico, katero so fašisti sistematično obstreljevali in bombardirali podnevi in ponoči. Preko 7 mesecev je bilo to milijonsko mesto oblegano iz vseh strani. Največje težave so bile preskrbovanje prebivalcev mesta, in to brez železniške proge. Bila je samo ozka cesta, ki je bila povezana z mestom s 4 - 5 km ozkim pasom svobodne Španije. Pod stalnim artilerijskim ognjem so hrabri špferji dovažali mestu živila. Kljub lakoti fašisti niso mogli zlomiti visoko morale ljudstva, ki se je preselilo v podzemeljsko železnico. Ustanove, bolnice in uradi so z veliko težavo opravljali svoje posle. Električnega toka ni bilo, ker je bila centrala porušena. Peta kolona je utihnila vsled strogih ukrepov komande mesta, kakor črne podgane so petokolonaši zapuščali svoje brloge. Pri največji španski temperaturi so se razvijale borbe za Brunette, 40 km severno od Madrida. Sporno mesto Brunette je menjalo po večkrat na dan gospodarje, končno je le ostalo v naših rokah. Taktika in strategija ter nov način bojevanja je bilo prvič izvedeno v večjem obsegu na tem sektorju fronte. Kombiniran napad na sovražne pozicije; sodelovale so takkoveke edinice, napad iz zraka in koncentriran/ognjen/ artilerijski ognjen skupaj. V prvih jutranjih urah je bil prebit odpor svoražnika in bil je prisiljen k umiku in to kljub temu, da je bil sovražnik

številčno močnejši in tehnično boljše opremljen-motoriziran - a kljub temu ni bil kos zadrževati našega napredovanja.

Občutno močnejši iz dneva v dan je bil sovražni odpor po zemlji in v zraku. Še pri Brunette ofenzivi naših čet smo prav dobro opazili intrige in kosedije Združenih narodov v Genevi pred drugo svetovno vojno pri takozvanem nevmišavanju v notranjo zadevo Španije. Brunette ofenziva je bila ena najbolj krvavih in napornih ofenziv v mesecu juliju-avgustu 1937. Spopadi so bili defenzivni in ofenzivni, izvedeni z najnovejšimi orožjem in modernimi obrambnimi sistemi z betoniranimi bunkerji, proti katerim so jurišali naši borci kilometer za kilometrom in trgali sovražniku utrjene postojanke ter mu prizadejali težke izgube. Bilo je nešteto umrlih vojakov in oficirjev. Po enomesečni ofenzivi smo tudi mi imeli znatne izgube. Ostali so nam samo še trije topovi od cele grupe. Topov ni bilo nadomestiti na licu mesta. Ofenziva je bila zaključena 28. avgusta 1937. Mednarodne brigade so se vrnile v siledje na odmor. Poločaje so zavzele španske enote, tišina je nastala na obeh straneh.

Madrid je bil razbremenjen obleganja in obstreljevanja, graenja topov ni bilo več slišati. Sarno prestrašeno ljudstvo mesta je po sedmih mesecih strahu zopet oživel. Občudovanje so v nas vzbudile žene, otroci, starčki, matere in sploh vsi ljudje, ki so pretrpeli toliko gorja in lakote v času blokade mesta. S pesmijo in godbo so šli na delo pri odstranitvi ruševin. Po končani Brunette ofenzivi smo se tudi mi očistili v slačnih jezerih v okolici Madrida in smo se peljali z našimi kamioni v to svetovno mesto z nebotačniki.

V centru mesta stoji telefonika s 25 nadstropji. Ta stavba je bila glavni cilj sovražne artilerije. V času obleganja Madrida je eksplodiralo na stotine granat ob tem zidovju. Najbolj pa so trpela naselja revnega ljudstva, katera so bila vsa porušena. Revno ljudstvo je tedaj zasedlo palače, vile in druga razkošna stanovanja - last buržuazije, ki niso bila porušena, ker so ti predeli mesta ostali

nedotaknjeni od sovražnih bomb in granat. Stanovalci mesta so bili evakuirani na minimum, posebno smiljivi elementi. Ostal je le republikanski zvesti in zavedni proletariat ter vojska.

2. IX. 1937 smo krenili z našimi kamioni k artilerijski bazi Almansa, odnosno Valjansa-provincija Alicante, kjer smo se v treh mesecih našega odsora vojaško prav dobro izpopolnili in pripravili na nove borbe, ki so bile še pred nami. Konec meseca novembra 1937 smo krenili z novimi škoda-topovi proti Kataloniji. Situacija je postajala vedno bolj kritična, in to na fronti in na Sredozemskem morju. Sovražna aerodronska oporišča na Malorki in Menorki so ogrožala in kontrolirala Sredozemsko morje od Port Ban do Almerie. Balearski otoki so bili le 200-300 km oddaljeni od matične zemlje in glavnih pristanišč Sredozemskega morja. S tem je bilo vsako kretanje z mornarico nemogoče, ravno tako je bilo na stotine kilometrov železniške proge podnevi za promet zaradi zračnih napadov nesposobne. Mesta in vasi na naši strani so se vedno bolj spreminjale v popolne ruševine. Civilno prebivalstvo je začelo zapuščati naselja in bežati v hribe, kjer so si uredili zasilna zatočišča pod šotori.

Težki bombniki, italijanski Caproniji in nemški Junkerji, so bili podnevi naši stalni gostje. Pri jasnem sončnem dnevu se je sonce zatemnilo od številnih javl avionov. Zemlja se je tresla kot zibelka. Mest in vasi ni bilo več; prah, pepel in dim se je dvigal nad ruševinami. Tudi veselih otrok pri igrah ni bilo več videti. Sarno preplašene matere so se vračale na pogorišča ter brskale po pepelu da bi našle kake ostanke svojcev.

Tako je ugasnilo življenje po vaseh in vsepovsod je nastala smrtna tišina. Fašistični teror je zahteval v državljanski vojni Španije od leta 1936 pa do 1. 1939 preko 3 milijone žrtev ali 12,5 % celokupnega prebivalstva Španije.

Falangistična bratovščina iz Burgosa je mobilizirala v okupacijski zoni vse od 17. do 50. leta stare moške in ženske za prisilno delo v zaledju in na fronti. Mobiliziranci so izkoristili vsako priliko ter so prehajali v edinicah ali skupinah na našo stran. Položaj je bil jasen. Vodstvo Republike so hoteli prisiliti h kapitulaciji. Pričeli so s sistematičnimi napadi na nezaščitena mesta in vasi ter na vojno industrijo. Po vsej republiki so uničevali prometne zveze ter odrejali množično streljanje talcev in republiki zveste množice v Frankovez zaledju.

V mesecu decembru 1937 je general Enriko Lister izvedel zadnjo ofenzivo na glavno mesto in fašistično trdnjavo Teruel. Pri tej ofenzivi naše edince niso sodelovale. Bili so še vedno v bližini Lorida v Kataloniji, kjer so praznovali zmago čet, ki jih je uspešno vodil pri zavzetju Toruela general Lister in Campezzina.

Dne 22. januarja 1938 so čete dveh najbolj hrabrih generalov republikanske armade Španije Enrika Lister-ja, (sin rudarja) in Campezzina (sin kmeta) izvojevale eno največjo zmago v državljanski vojni, to je na vesti Teruel - Saragoza. Vsled zelo slabih vremenskih prilik in koncentracije sovražnih sil na tem sektorju fronte, je bila ofenziva prekinjena. Nastala je huda nenavadna zima. Naši borci so bili slabo opremljeni in je vsled mobilizacije nastalo hudo pomanjkanje hrane in obleke. Kljub temu pa so borci republike rajši umirali od araza in pomanjkanja ter ostali na težkih pogoji na fronti pod geslom: Bolje umirati na nogah, kot živeti na kolenih, ter z geslom "non pasaran!"

Ob osvoboditvi mesta Teruel-a je bráhal ogenj iz vsakega okna, kajti to staro aragonsko mesto je bilo gnezdo duhovščine, katerih cerkve in samostani ter vse blagoslovljene stene so se spremenile v trdnjave te

pisane družbe.

Tedaj je bila tudi splošna mobilizacija voških letnikov na republikanskem teritoriju. Republikanska armada je štela okrog 300.000 mož. Težko si je zamisliti, da bi vzdržali tempo ofenzivnega značaja dalje proti fašistični armadi, ki je bila najmodernejše opremljena, toplo oblečena in podprta od svetovnega kapitala. Delavski razred vseh dežel je nestrpno spremljal dogodke in neuspehe španskega naroda, kajti tedaj se je odločala usoda proletariata vsega sveta. Neusorno so se zbirala sredstva za pomoč španskemu narodu od strani miroljubnih narodov vsega sveta.

Solidarnost svetovnega proletariata je dala pobudo, da smo zdržali težke napore, ki so postajali vedno bolj obupni, posebno za borce mednarodnih brigad, za katere ujetništva ni bilo in ga ni moglo biti, kajti redki so bili tisti, ki so ujetništvo preživeli.

Po teruelški ofenzivi naših čet smo se pripravljali za defenzivo na Alto-Aragona in reki Ebro, ob največji reki Iberijskega polotoka. Proučevali smo Frankov načrt, zasedli smo položaje dne 2. marca 1938 v bližini Montal-Ban. Odtod smo iz hribov in dobrih izvidnic opazovali cesto Toruel - Saragoza, približno 25 - 30 km daleč v Frankovem zaledju. Po ravnini in cestah so se neprestano podnevi in ponoči premikale karavane - mule, osli.

Šesti dan ofenzive pri Montal-Banu na Aragoni so koncentrirali na sektorju 20 km širine vse sile, ki so jih fašisti imeli na razpolago. Za vsako ceno so hoteli prebiti našo linijo, da bi se dokopali do reke Ebro. 50 sovražnih baterij vseh kalibrov je tolklo po nas in to podnevi in ponoči, medtem ko smo mi imeli na istem sektorju le 3 baterije, ki so bile še sposobne odgovarjati. Iz visokih hribov naših položajev smo imeli dober pregled nad dolino in prepade, toda naši poljski 7,5 topovi niso dosegli sovražnikovih kolon, ki so napadale in obkoljevale naše postojanke ob glavnih cestah. Tudi kapaciteta naše artilerije,

pomanjkanje municije, ki je bilo vedno večje, je vso situacijo otežkočalo. Težko nam je bilo, ko smo iz izvidniških mest gledali sovražne kolone, ki so s stotinami tankov in ognjem artilerije obtaevali naše razredčene borce ob glavnih cestah. Največkrat so se ti junaki borili do zadnjega moža. Z bencinom in ročnimi bombami so se otepali tankov. Poleg tankovskih enot je bilo v zraku od jutra do večera na stotine bombnikov, lovcev in Stukas-a smo videli prvič s svojimi sirenami v akciji, ki so tulile kot tovarne ob požaru. Naš položaj je bil od ure do ure kritičnejši, naše vrste so postajale vedno bolj redke. Vsako noč smo po večkrat manjali položaje, za počitek pa sploh ni bilo časa. Hrana smo dobili le v vaseh, kajti civilno prebivalstvo se je umakalo pred nami. Kar niso mogli odpeljati z vozi, je ostalo nam. Fašistom nismo pustili ničesar. Po planinah je bilo polno ovas brez gospodarjev. 18. aprila 1938 zjutraj ob 3. uri je odpeljal poslednji vlak borce -- ranjence mednarodnih brigad iz Valencijske in Albacete ter iz baze internacionalnih brigad. Četrto ure kasneje je bil glavni most v Tortosi ob Sredozemskem morju miniran. S tem je bila po suhem prekinjena zveza s centralno fronto, kljub temu pa Franco ni dosegel svojega cilja. Centralna Španija ni kapitulirala, borba se je nadaljevala z isto ostrino dalje. Koncem aprila 1938 je bil Franco prisiljen prekiniti svojo ofenzivo proti republiki valed ogromnih izgub, ki jih je imel. Gremenje topov je prenehalo za nekaj časa. Veza z ostalo Španijo se je vzdrževala z zrakoplovbo in po Sredozemskem morju ponoči. V strogi tišini so ponoči odplule tovarne ladje iz Valencijske proti Tartagoni, kajti sovražne hidroavionske baze so bile oddaljene komaj 100 milj.

(Nadaljevanje sledi)